

Konkurence sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu nodrošināšanā pašvaldībās

Publicēts pirms vairāk nekā 1 gada

Publicēts: 16.11.2023.

Konkurences padome (KP) nereti saņem patērētāju sūdzības, kas saistītas ar sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu konkrētā reģionā, sadzīves atkritumu apsaimniekotāju noteiktajiem tarifiem un papildu maksām, noslēgtā līguma nosacījumiem u. c., jo gandrīz katras pašvaldības administratīvās teritorijas (novadā) vai pašvaldības teritorijas atkritumu apsaimniekošanas zonā (ja pašvaldības (novada) teritorija ir sadalīta vairākās atkritumu apsaimniekošanas zonās) sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus sniedz viens sadzīves atkritumu apsaimniekotājs. Klientiem (atkritumu radītājiem) ir obligāts pienākums slēgt līgumu ar vienu konkrētu apsaimniekotāju, nepastāvot izvēles iespējai slēgt līgumu ar citu pakalpojumu sniedzēju.

Atkritumu apsaimniekošanas normatīvā regulējuma skaidrojums

Atkritumu apsaimniekošana ir valsts vides aizsardzības politikas sastāvdaļa. Latvijas vides un atkritumu apsaimniekošanas politiskie mērķi ir skatāmi vienotā sistēmā ar Eiropas Savienības apsaimniekošanas politikas mērķiem, kā arī ar Eiropas direktīvu prasībām, kas ir atspoguļotas Latvijas normatīvajā regulējumā.

Atkritumu apsaimniekošanas likuma (AAL) 18. panta pirmā daļa nosaka, ka pašvaldība iepirkuma procesa rezultātā izvēlas atkritumu apsaimniekotāju, kurš veiks sadzīves atkritumu apsaimniekošanu pašvaldības teritorijā, par piedāvājuma izvēles kritēriju nosakot saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu. Savukārt Pašvaldību likuma 4. panta pirmās daļas 1. punkts nosaka vienu no pašvaldības autonomajām funkcijām – organizēt iedzīvotājiem sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus, neatkarīgi no tā, kā īpašumā atrodas dzīvojamais fonds. Līdz ar to pašvaldībai patstāvīgi ir jānodrošina tai tiesību aktos noteikto funkciju un uzdevumu izpilde savas administratīvās teritorijas iedzīvotāju interesēs.

Īstenojot Pašvaldību likumā noteikto autonomo funkciju – sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu, pašvaldība:

izvēlas atkritumu apsaimniekošanas **pakalpojumu sniedzēju**

nosaka maksu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu

Minētās autonomās funkcijas īstenošanas ietvaros, kā arī atbilstoši AAL 8. panta pirmās daļas 3. punktā noteiktajam pašvaldības kompetencē ir izdot saistošos noteikumus par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā. Šajos noteikumos norādītas ar sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu nepieciešamās prasības, nosakot:

Pašvaldības **teritorijas dalījumu** sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonās

Prasības atkritumu savākšanai, arī minimālajam sadzīves atkritumu savākšanas biežumam, pārvadāšanai u.t.t.

Prasības liela izmēra atkritumu, bīstamo atkritumu un būvniecības atkritumu apsaimniekošanai

Prasības atkritumu dalītās savākšanas organizēšanai, arī šo atkritumu savākšanas biežumam

Kārtību, kādā veicami maksājumi par atkritumu apsaimniekošanu

Jāņem vērā, ka pašvaldībai ir pienākums izstrādātos saistošos noteikumus nosūtīt Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai (VARAM), kas izvērtē šo noteikumu atbilstību normatīvajiem aktiem par atkritumu apsaimniekošanu, atkritumu apsaimniekošanas valsts plānam un reģionālajiem plāniem.

Pastāv vairāki veidi, kā pašvaldība var izvēlēties organizēt sadzīves atkritumu apsaimniekošanu pašvaldības teritorijā.

Pašvaldība var:

Darīt pati **saviem spēkiem**

Noligt **privātpersonu** nodibinātus komersantus

Uzdot **pašvaldības komersantam**

KP vērs uzmanību uz gadījumiem, kad pašvaldība izvēlas nodrošināt atkritumu apsaimniekošanu pašvaldības teritorijā patstāvīgi vai uzdot pašvaldības to komersantam (*in-house*). Pašvaldība uz *in-house* principa pamata kā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzēju savā teritorijā izvēlas "savu" (t. i., komersantu, kurā attiecīgā pašvaldība ir kapitāldaļu turētāja) atkritumu apsaimniekotāju, ņemot vērā iepirkuma procesa normatīvajā regulējumā pastāvošo izņēmumu. Tomēr minēto izvēli pašvaldība var realizēt, tikai ievērojot Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88. pantā noteiktos priekšnoteikumus, t. sk. lai novērstu tirgus nepilnības. KP skaidro, ka *in-house* procedūra, ņemot vērā tās ilgtermiņa negatīvo ietekmi uz privāto tirgus dalībnieku konkurētspēju un konkurenci kopumā, ir piemērojama tikai gadījumos, ja pašvaldība var pamatot tirgus nepilnības pastāvēšanu un to, ka konkrētā pakalpojuma sniedzēja izvēle efektīvāk nav īstenojama tirgus dalībnieku savstarpējās sāncensības ceļā. Turklāt ar sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma sniegšanu saistītos riskus iespējams novērst ar skaidru prasību izvirzīšanu iepirkuma konkursa nolikumā.

Ja pašvaldība sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanai izvēlas noligt privātpersonu nodibināto apsaimniekotāju, pašvaldība to var darīt iepirkuma procedūras vai publiskās un privātās partnerības procedūras veidā. KP aicina

pašvaldības izvērtēt iespēju sadzīves atkritumu apsaimniekošanas (savākšanas un pārvadāšanas) pakalpojumu sniedzēju izvēlēties publiskā iepirkuma ceļā, kas tādējādi savstarpējās sāncensības apstākļos ļautu nodrošināt iedzīvotājiem un komersantiem izdevīgākās cenas, kā arī augstākas kvalitātes atkritumu savākšanas un pārvadāšanas pakalpojumu.

Jāņem vērā, ka minimālās prasības, kas pašvaldībai jāiekļauj darba uzdevumā, izvēloties sadzīves atkritumu apsaimniekotāju, ir norādītas Ministru kabineta 16.08.2016. noteikumos Nr. 546 "Noteikumi par minimālajām prasībām, kas iekļaujamās darba uzdevumā, pašvaldībai izraugoties sadzīves atkritumu apsaimniekotāju, un atkritumu apsaimniekošanas līgumu būtiskie nosacījumi" (turpmāk – Noteikumi Nr. 546).

Iepirkuma konkursā atbilstoši AAL 18. panta pirmajā daļā noteiktajam par piedāvājuma izvēles kritēriju nosakāms saimnieciski visizdevīgākais piedāvājums. Konkursam noslēdzoties, pašvaldība noslēdz līgumu ar konkursa uzvarētāju par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu pašvaldības teritorijā.

Līguma slēgšana ar iepirkuma konkursa uzvarētāju

KP norāda^[1], ka tieši iepirkuma konkurss ir efektīvākais veids, kā pašvaldībai izvēlēties pakalpojuma sniedzēju, kas vislabāk atbilst prasībām un teritorijas iedzīvotāju vajadzībām, jo publiskā iepirkuma rīkošana ļauj publiskai personai saņemt finansiāli izdevīgāko piedāvājumu. Tādējādi nav pamata uzskatīt, ka privātie atkritumu apsaimniekotāji nevarētu nodrošināt vienlīdz efektīvu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas (savākšanas un pārvadāšanas) pakalpojumu sniegšanu, t. i., privātie atkritumu apsaimniekotāji jau ilgstoši sniedz minētos pakalpojumus atbilstoši pašvaldību rīkotajos iepirkuma konkursos izvirzītajiem noteikumiem. Būtiski uzsvērt, ka iepirkuma konkursa, t. i., konkurences rezultātā, pašvaldības teritorijā ir iespējama augstāka pakalpojuma kvalitāte un zemāka cena.

Pašvaldības rīkotās iepirkuma procedūras rezultātā pašvaldība slēdz līgumu ar iepirkuma uzvarētāju uz termiņu, kas nepārsniedz 7 gadus. Gadījumā, ja pašvaldība sadzīves atkritumu apsaimniekotāju izvēlas normatīvajos aktos par publisko un privāto partnerību noteiktajā kārtībā, līgumu var slēgt uz laiku, kas nav ilgāks par 20 gadiem. Laiks, uz kādu slēdzami iepriekš minētie līgumi, noteikts AAL 18. panta septītajā daļā.

Pašvaldību kompetence

Atbilstoši Noteikumiem Nr. 546 atkritumu apsaimniekošanas līgumos pašvaldības nosaka atkritumu apsaimniekošanā iesaistīto pušu tiesības un pienākumus, t. sk. pakalpojumus, kurus pašvaldības organizētā iepirkuma konkursa rezultātā izvēlētais atkritumu apsaimniekotājs sniedz, pieprasot papildu samaksu. Iepirkuma konkursa rezultātā noslēgtā līguma darbības laikā konkurence sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgū nepastāv, un pašvaldības teritorijā šajā laikā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus sniedz viens sadzīves atkritumu apsaimniekotājs – iepirkuma konkursa uzvarētājs, ar kuru pašvaldība ir noslēgusi līgumu.

Tikai pašvaldības kompetencē ir noteikt:

kādā veidā tiks organizēta atkritumu savākšana un pārvadāšana

kāds ir minimālais sadzīves atkritumu savākšanas biežums

kārtību, kādā veicami maksājumi par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu

pakalpojumus, par kuru nodrošināšanu sadzīves atkritumu apsaimniekotājs pieprasa papildus samaksu

Organizējot sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus savā teritorijā, pašvaldība uzņemas rūpes par šā uzdevuma izpildi,

ne tikai izdodot normatīvos aktus, bet arī faktiski nodrošina noteiktu publisko pakalpojumu pieejamību, piemērojot risinājumus vietējām iespējām un vajadzībām un koordinējot pakalpojumu faktisku īstenošanu. Līdz ar to KP norāda, ka tās kompetencē neietilpst AAL un pašvaldību saistošo noteikumu, kas regulē atkritumu apsaimniekošanu pašvaldību teritorijās, ievērošanas uzraudzība.

Tomēr, pat ja uz konkrēto situāciju attiecas atkritumu apsaimniekošanas normatīvais regulējums, kuru piemērošanu uzrauga VARAM un/vai pašvaldības, tas neizslēdz tirgus dalībnieku un pašvaldību pienākumu ievērot konkurences tiesības, ja to rīcība likvidē konkurenci. Piemēram, KP piemēro Konkurences likuma 13. pantu, gadījumā, kad tiek konstatēta pašvaldības atrašanās dominējošā stāvoklī konkrētajā tirgū un šī stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, liedzot atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniedzējiem konkurences procesā piekļuvi konkrētajam tirgum[2].

Ieteikumi atkritumu apsaimniekošanas tirgus attīstībai

Vienlaikus KP savas kompetences ietvaros [iesaistās atkritumu apsaimniekošanas nozari regulējošo normatīvo aktu izstrādē](#), vēršot politikas veidotāju uzmanību, ka arī atkritumu apsaimniekošanas nozarē jānodrošina tirgus atvēršana un brīva konkurence sadzīves atkritumu apsaimniekotāju starpā.

Brīvā tirgus modeļa ieviešana atkritumu apsaimniekošanas nozarē pašvaldību teritorijās ar lielu iedzīvotāju skaitu (pašvaldībā ar iedzīvotāju skaitu virs 100 000) un blīvumu veicinātu konkurenci un sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanas attīstību un efektivitāti patērētājam. Tādējādi tiktu dota iespēja sadzīves atkritumu apsaimniekošanu uzticēt savstarpēji konkurējošiem pakalpojumu sniedzējiem, nodrošinot efektīvu konkurenci. Šāds atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanas modelis, piemēram, līdz 2019. gadam pastāvēja Rīgā.

Gadījumā, ja normatīvajā regulējumā tiktu noteikta prasība pašvaldībai (piemēram, valstspilsētās) sadalīt savu teritoriju apsaimniekošanas zonās, izpildoties noteiktiem kritērijiem (iedzīvotāju skaitam un blīvumam), vairākiem atkritumu apsaimniekotājiem par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sniegšanu būtu iespēja konkurēt vienas pašvaldības ietvaros vairākās zonās. Pastāvot šādam regulējumam nekvalitatīva un noslēgtajam līgumam neatbilstoša pakalpojuma sniegšanas gadījumā apsaimniekotājs zaudētu iespējas sniegt pakalpojumus attiecīgajā apkalpošanas zonā, kurā apsaimniekošanas tiesības iegūtu citā apsaimniekošanas zonā strādājošais apsaimniekotājs. Nosacījumi par pašvaldības teritorijas sadalīšanu zonās, kā arī nepieciešamība izvēlēties vairākus savstarpēji neatkarīgus sadzīves atkritumu apsaimniekotājus pašvaldības teritorijā, KP ieskatā veicinātu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgus izaugsmi un attīstību.

[1] KP 01.07.2022. atzinums Nr. 1.7-2/636 "Par līdzdalības izvērtējumu SIA "ZAAO", [pieejams šeit](#).

[2] KP 09.09.2019. lēmums Nr.19, [pieejams šeit](#). KP 22.07.2021. lēmums Nr.18, [pieejams šeit](#).

Saistītas tēmas

[Informācija presei](#) [Jaunami](#)

<https://www.kp.gov.lv/lv/jaunums/konkurence-sadzives-atkritumu-apsaimniekosanas-pakalpojumu-nodrosinasana-pasvaldibas>